

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-18>

УДК 332.012.322:33

Третякова О.В.¹, Харабара В.М.²

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Дзюба О.О.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ПО ЗАЛУЧЕННЮ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню основних факторів і визначення ролі банківських установ по залученню заощаджень домогосподарств, проаналізовано динаміку заощаджень, залучених банківською системою України. Завдяки поєднанню описового, порівняльного методів, методу абстрагування, синтезу та аналізу в статті було висвітлено причини та основні фактори зменшення кількості банківських депозитів по відношенню до ВВП України, проведено порівняння з аналогічними показниками США, Німеччини та Польщі. Розглянутий стан основних каналів трансформації тимчасово вільних коштів населення через банківський та небанківський сектори економіки. Зазначено, що до 2014 р. щорічні заощадження домогосподарств України формувалися на достатньо високому рівні (понад 7% сукупних доходів населення), а з 2015 р. по 2018 р. вони не перевищували 2% сукупного номінального доходу й за підсумками 2019 р. скоротились на 7,7%. Обґрунтовано, що негативні тенденції, які на даний час спостерігаються в заощаджуваній поведінці домогосподарств України, зумовлені низькими темпами зростання реальних доходів населення, необхідністю вимушеного переселення, відновлення майна, лікування й реабілітації постраждалих внаслідок військового конфлікту країни, зростанням витрат на житлово-комунальні послуги. Окреслено стратегічні напрями оптимізації державної політики щодо залучення заощаджень вітчизняних домогосподарств в економіку країни. Аргументовано, що чинниками впливу на загальний рівень трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції є: індекс інфляції, рівень девальвації (ревалюації) національної валюти, ринкова ставка відсотка, доходи населення, ступінь спекулятивних настроїв на фінансовому ринку, прибутковість реального сектора економіки. Окреслено ситуацію з депозитними внесками вітчизняних домогосподарств і продемонстровано залежність інвестиційних рішень домашніх господарств від загальної політичної та економічної ситуації в країні. Визначено основні шляхи підвищення ефективності формування банківського ресурсного потенціалу з метою забезпечення інвестиційних потреб національної економіки. Запропоновано заходи для вдосконалення інвестиційних процесів в економіці України.

Ключові слова: домогосподарство, банківська система, банківські установи, ощадна поведінка, інвестиції.

Tretyakova Olena, Kharabara Violetta

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Dziuba Oleksandr

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ACTIVITIES OF BANKING INSTITUTIONS FOR ATTRACTING HOUSEHOLD SAVINGS: PROBLEMS AND SOLUTION DIRECTIONS

Summary. The article is devoted to the study of the main factors and determination of the role of banking institutions in attracting household savings, analyzes the dynamics of savings attracted by the banking system of Ukraine. Due to the combination of descriptive, comparative, abstraction, synthesis and analysis methods, the article highlights the causes and main factors of the decrease in the number of bank deposits in relation to GDP of Ukraine, compares them with similar indicators of the USA, Germany and Poland. The state of the main channels of transformation of temporarily free funds of the population through the banking and non-banking sectors of the economy is considered. It is noted that until 2014, the annual savings of Ukrainian households were formed at a sufficiently high level (more than 7% of total household income), and from 2015 to 2018 they did not exceed 2% of total nominal income and by the end of 2019 decreased by 7.7%. It is substantiated that the negative trends that are currently observed in the saving behavior of Ukrainian households are due to low growth rates of real incomes, the need for forced resettlement, property restoration, treatment and rehabilitation of victims of the military conflict in the country, and rising housing and communal services costs. The strategic directions of optimization of the state policy on attracting savings of domestic households into the economy of the country are outlined. It is argued that the factors influencing the overall level of transformation of household savings into investments are: inflation index, the level of devaluation (revaluation) of the national currency, market interest rate, income, the degree of speculative sentiment in the financial market, profitability of the real sector of the economy. The situation with deposits of domestic households is outlined and the dependence of investment decisions of households on the general political and economic situation in the country is demonstrated. The main ways to increase the efficiency of the formation of banking resource potential in order to meet the investment needs of the national economy are determined. Measures to improve investment processes in the Ukrainian economy are proposed.

Keywords: household, banking system, banking institutions, savings behavior, investments.

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8993-9051>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8555-6440>

Постановка проблеми. В сучасній економіці домогосподарства відіграють провідну роль. Якщо основна частка валового внутрішнього продукту створюється в секторі підприємств різних форм власності, то споживання матеріальних благ в першу чергу відбувається в секторі домогосподарств. В той же час домогосподарства виробляють певну частку внутрішнього продукту. При цьому завжди існує закономірність: чим більш розвинута економіка тієї чи іншої країни, тим менша частка валового внутрішнього продукту виробляється домогосподарствами і тим більше вони орієнтовані на споживання.

Важливе значення має стабільність функціонування ринку банківських послуг як однієї зі складових фінансової системи, оскільки вона забезпечує потреби всіх секторів економіки та домогосподарств у фінансових ресурсах та послугах, необхідних для економічного зростання та соціального розвитку.

Заощадження населення займають важливе місце у системі економічних процесів, оскільки впливають на інтереси багатьох економічних суб'єктів: самих домашніх господарств, банківської системи, підприємств та держави. З одного боку, заощадження – важливий показник життя населення, з іншого – одне із джерел інвестицій. Банківські установи виступають на ринку заощаджень як фінансові посередники, що акумулюють заощадження багатьох дрібних інвесторів з подальшою трансформацією цих коштів в інвестиції. З іншого боку, кредити банківської системи для учасників ринкових відносин є одним із найважливіших джерел інвестицій. Необхідно відзначити, що банківський кредит виступає інвестиційним джерелом у тому випадку, коли забезпечує розширене відтворення основного капіталу позичальника, що вимагає довгострокових кредитних вкладень.

В Україні кризова ситуація в банківській системі та зниження довіри до неї з боку населення послаблює інституційний захист заощаджень та створює своєрідні антистимули для залучення цих коштів до інституційних структур. Це може мати руйнівні наслідки для економіки та соціальної стабільності у країні. Реформування банківської системи, зміни її структури та функцій, а також політики взаємовідносин із клієнтами можуть зумовити розширення кола суспільних конфліктів і навіть спричинити появу ознак фінансової нестабільності.

Вирішення цих проблем стає актуальним в умовах загальної макроекономічної нестабільності, значних коливань валютних курсів, передбачуваних змін в інвестиційних потоках, що формує нові ризики у сфері обігу заощаджень та їх трансформації в інвестиційний ресурс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості прийняття фінансових рішень домогосподарствами досліджували у своїх працях такі вчені, як: О. Біляев, А. Бутенко, А. Вдовиченко, О. Резнікова, Н. Слав'янська, О. Шаманська, С. Юрій та ін. Проблеми ефективного використання заощаджень домогосподарств висвітлювалися у працях Дж. Кейнса, Ф. Модільяні, І. Фішера, М. Фрідмана, О. Васюрєнка, А. Вожжова, Н. Дорофєєвої, С. Леонова, М. Савлука. Питанням інвестиційної поведінки домогосподарств присвятили свої праці: О. Ватаманюк, Л. Ключник, Т. Кізіма, О. Мігал, Т. Пасажко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на значний внесок вищезазначених науковців, автори приділяють увагу соціально-економічній та організаційно-економічній відносинам, що виникають в процесі залучення заощаджень домогосподарств банківськими установами країни.

Мета статті. Метою статті є аналіз діяльності банківських установ по залученню заощаджень домогосподарств, визначення основних проблем і напрямів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Поточний рівень життя формує фінансову поведінку населення, яка сприяє або перешкоджає економічному зростанню країни. Рішення домогосподарств щодо розподілу їх доходів на витрати і заощадження, а також способи використання останніх безумовно впливають на економічні можливості держави та підвищення добробуту самого населення [8].

«Фінансову поведінку населення вчені трактують як діяльність членів домогосподарств, пов'язану з розподілом та перерозподілом грошових ресурсів, у результаті чого відбувається формування відповідних фондів грошових коштів (індивідуальних та спільних фондів споживання, резервного фонду, фонду заощаджень тощо) та їх використання на певні цілі» [4].

Аналіз факторів, що впливають на формування заощаджень домогосподарств дозволяє зробити висновки, що заощадження формуються під впливом факторів внутрішнього й зовнішнього впливу. Причому фактори зовнішнього впливу є об'єктивними і підлягають лише вивченню та оцінці, а фактори внутрішнього впливу безпосередньо пов'язані з вкладником, формуються в процесі його життя й можуть істотно змінюватися, тому слід їх враховувати та визначити можливі напрями впливу на них. Це дозволяє визначити основні напрями діяльності щодо реалізації ощадної політики банку. Вважаємо, що можна виділити три основні напрями реалізації ощадної політики банківської установи: з погляду держави; з погляду самого банку; з погляду клієнтів банку.

Як бачимо, з даних таблиці 1 кількість банківських установ в Україні кожного року зменшується, що безперечно впливає на депозитну активність населення. Саме поняття довіри є суб'єктивним показником, який впливає на діяльність банків та змінюється в залежності від економічної та/або політичної ситуації в країні. Рівень довіри в Україні до банківських установ та Національного банку України подано у таблиці 2. З якої ми можемо побачити, що приблизно половина та третина респондентів, які брали участь в соціологічному опитуванні, недовірили ставляться до діяльності банків й НБУ відповідно.

В 2014 році масове зняття депозитів, впровадження додаткових комісійних зборів, переважання коштів на вимогу в розрізі загальних депозитних вкладів є наслідками такого високого рівня недовіри. Хоча за останні роки ситуація й покращилась на 7,7% для НБУ та 2,6% для банків. Але недовіра до фінансових інститутів в Україні не дає змоги встановлюватися та розвиватися довготривалим зв'язкам між агентом (банком) та клієнтом (домогосподарством).

Як стверджують експерти для економічного зростання необхідні інвестиції обсягом 27-35% від ВВП.

Таблиця 1

Кількість банків України 2018–2021 рр.*

	2018	2019	2020	2021	01.2022
Платоспроможні	77	75	73	71	69
зміна	-5	-2	-2	-2	-2
Державні, у т.ч. Приватбанк	5	5	5	4	4
зміна	0	0	0	-1	0
Іноземні	21	20	20	20	16
зміна	-2	-1	0	0	-4**
Приватні	51	50	48	47	49
зміна	-3	-1	-2	-1	+2**

*Кількість наведено на кінець відповідного періоду.

**Два банки з іноземним капіталом віднесені до групи приватних за рішенням Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем від 28.02.2022 № 20/399-рк

Таблиця 2

Рівень довіри українців до НБУ та банків з 2019 р. по 2021 р., у %

	Баланс довіри-недовіри		
	березень 2019	лютий 2020	липень-серпень 2021
НБУ	-38.7	-33.3	-31.0
Банки	-55.1	-53.1	-52.5

Джерело: з використанням даних [9]

Проте, впродовж останніх років валові заощадження в Україні (заощадження населення, підприємств, держави) не перевищують 15% ВВП. В той час, як значення даного показника в Китаї перевищує 45% ВВП, 30% – у Киргизстані, Індонезії, Індії, Шрі-Ланці. При чому, 61% валових заощаджень в Індії забезпечують домогосподарства, 35% – підприємства, 4% – державний сектор. В Україні ж понад 60% валових заощаджень забезпечують нефінансові корпорації, а домогосподарства – лише 20%. Як результат, спостерігаємо стрімке економічне зростання в Індії та економічну рецесію або незначні темпи зростання в Україні [6].

Вважаємо за доцільне порівняти рівень депозитних вкладень в Україні та США, Німеччини, Польщі. Як бачимо з таблиці 3 в Україні спостерігається останніми роками негативна тенденція відношення банківських депозитів до ВВП країни, тоді як у зазначених країнах спостерігається навпаки зростання частки банківських депозитів населення. Зазначена ситуація в Україні пояснюється низькими доходами домогосподарств, через що в економіці виникає проблема недостатньої кількості вільних коштів населення для акумулювання їх банками. Також причиною є кризові явища в 2009, 2014–2015 роках, коли економіка країни зазнала негативних значень приросту ВВП. За підсумками 2018 р., частка заощаджень домогосподарств України у ВВП становила лише 0,5%, зменшившись, порівняно з 2013 р.

на 7,1 п.п. У 2019 р., вперше за останні сім років, спостерігалось скорочення сукупних заощаджень домогосподарств на суму 2,9% ВВП. До 2014 р. заощадження українців формувалися на достатньо високому рівні. До прикладу, у 2013 році частка заощаджень домогосподарств України становила 7,5% їх сукупних доходів, в той час як у Бельгії значення зазначеного показника дорівнювало 9,9%, Австрії – 6,6%, Канаді – 5,2%, Греції – 3,9%, Фінляндії – 1,0%, Естонії – -0,5% [11].

Роль ощадної політики є різною залежно від суб'єктів що її визначають, тому можна зазначити про наявність макро- та мікрорівня ощадної політики. На макроекономічному рівні ощадна політика є частиною політики держави. На мікрорівні ощадна політика виступає як регулятор діяльності банку по залученню заощаджень домогосподарств і як основа заходів щодо збереження накопиченої вартості. Зовнішніми факторами (макроекономічними) є: стан ринку заощаджень; загальний стан економіки нашої країни; рівень інфляції; темпи зростання ВВП; дефіцит бюджету; вплив грошово-кредитної політики НБУ; рівень доходів населення; рівень конкуренції. Внутрішніми (мікроекономічними) факторами є: стабільність депозитів; асортимент операцій та послуг, що надаються банком; кваліфікація та досвід персоналу банку; клієнтура банку; цінова політика банку; корпоративна стратегія банку.

У лютому 2022 року Національний банк та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб підтримали ініціативу Президента України щодо запровадження 100% гарантії держави на депозити населення на період дії воєнного стану. «Запровадження 100% покриття вкладів гарантіями, так звана «бланкова гарантія», це світова практика. До прикладу, цей крок був застосований під час глобальної кредитної кризи 2008 року в Ірландії, Данії, Ісландії та Німеччині, коли протягом кризового періоду (у деяких країнах – до 24 місяців) держава гарантувала повернення 100% суми депозитів фізичних осіб. Таку

Таблиця 3

Частка непрацюючих кредитів, що надані фізичним особам (включно з фізичними особами-підприємцями) в період з 1 березня по 1 червня 2022 року

	01.03.2022	01.04.2022	01.05.2022	01.06.2022
Кредити (млн. грн.)	269 761	265118	260 574	257 567
Непрацюючі кредити (млн. грн.)	42 954	42 644	42 489	42 700
Частка непрацюючих кредитів	15,92%	16,09%	16,27%	16,58%

Джерело: з використанням даних [11]

можливість, зокрема, передбачено Ключовими принципами Міжнародної Асоціації Страхування Депозитів (МАСД), що затверджені Базельським комітетом з банківського нагляду» [10].

З 13 квітня 2022 року набрав чинності відповідний Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб». Згідно якого в Україні протягом дії воєнного стану та 3-х місяців з дня його припинення чи скасування Фонд гарантування вкладів фізичних осіб відшкодує кожному вкладнику банку кошти в повному розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані станом на кінець дня, що передує дню початку виведення банку з ринку. Прийняття даного закону позитивно вплинуло на депозитну активність населення, що підтверджується наступними даними НБУ «у II кварталі 2022 року обсяги депозитів збільшилися. Їхня вартість зросла через здорожчання корпоративних та оптових залучень. Надалі знижувалася частка зобов'язань в іноземній валюті та скоротилася загальна строковість депозитів. Обсяг капіталу за останні 12 місяців збільшився, водночас понад 60% банків очікують зменшення обсягу капіталу в наступні 12 місяців» [11].

З початку введення військового стану на території України нагальним став факт неплатоспроможності домогосподарств по своїм зобов'язанням. Таким чином, виникла перспектива прострочень оплати по кредитах або взагалі їхньої несплати. За даними НБУ, «в період з 1 березня по 1 червня кількість непрацюючих кредитів збільшилась на 0,66 відсотків і тепер становить 42,7 млрд. грн. Деякі банки для зменшення тиску на населення ввели кредитні канікули та, згідно постанови НБУ не нараховують штрафні санкції в разі прострочення платежів по кредитах. У таблиці 3 ми бачимо, що частка непрацюючих кредитів, надані фізичним особам (включно з фізичними особами-підприємцями) в період з 1 березня по 1 червня 2022 року, складала 16,58% і має тенденцію до зростання» [11].

«Майже всі банки запропонували клієнтам кредитні канікули. Це було не вимогою закону, а добровільним рішенням самих банків. Кожен банк може пропонувати клієнтам такі умови кредитних канікул, які вважає найприйнятнішими. Найбільш типовий підхід полягає у відтермінуванні повернення основної суми кредиту та суттєвому зниженні процентів за кредитом до кінця травня. Деякі банки тимчасово встановили за споживчими кредитами символічну ставку на рівні 0,1%. Багато великих банків (проте не всі) залишили кредитні ліміти доступними для своїх роздрібних клієнтів. Фізичні особи різко збільшили використання карткових кредитів у перші дні війни, проте загальний роздрібний кредитний портфель скорочується від початку березня. Портфель кредитів бізнесу залишається практично незмінним від початку війни» [11].

Отже, основними завданнями ощадної політики банку, на нашу думку є: створення оптимальних умов для отримання прибутку; диверсифікація депозитного портфеля; збалансованість між заощадженнями, що залучаються та кредитами, що надаються; забезпечення стійкості банку за рахунок термінових та ощадних вкладів; проведення маркетингових досліджень ринку заощаджень; впровадження нових банківських продуктів; про-

ведення виваженої цінової політики; розвиток збутової мережі банку; підвищення поінформованості вкладників та зміцнення довіри до банку; застосування моніторингу за діяльністю банку.

Діяльність банку по залученню заощаджень домогосподарств має включати декілька напрямів її реалізації:

- залучення заощаджень має бути підпорядковане загальній корпоративній стратегії;
- в основі організації цього виду діяльності має бути ощадна політика банку;
- діяльність банку на ринку заощаджень повинна бути маркетинго-орієнтованою;
- організаційна структура банку має бути сприятливою для досягнення ефективності від заходів ощадної політики;
- діяльність банку повинна враховувати зміни кон'юнктури ринку та ґрунтуватися на всебічному його дослідженні;
- діяльність банку щодо залучення заощаджень пов'язана з ризиками, які необхідно враховувати та ефективно ними управляти;
- необхідне жорстке регулювання цієї діяльності з боку держави.

Висновки і пропозиції. Сьогодні особливо практичного значення набувають питання, що стосуються економічної природи заощаджень, а також проблеми оцінки, аналізу та обліку зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на ощадну активність домогосподарств. З однієї сторони, заощадження є найважливішим показником рівня життя населення, безпосередньо пов'язаним із такими категоріями як споживання, доходи та витрати населення, рівень цін. З іншої сторони, заощадження домогосподарств є цінним ресурсом економічного розвитку, джерело інвестування та кредитування економіки.

Проведений аналіз виявив основні проблеми, що перешкоджають розвитку економічно активних заощаджень домогосподарств: бідність населення, кризові очікування, низький рівень довіри до банків на довгострокову перспективу.

Створення надійної системи залучення коштів населення в якості банківських ресурсів, яка б гарантувала їх повернення і стимулювала економічне зростання, є одним із ключових завдань сучасного етапу розвитку банківської системи.

Для залучення заощаджень домогосподарств банківським установам необхідно використовувати форми та методи, що відповідають рівню розвитку банківської системи та потребам розвитку економіки країни. З цієї метою, на нашу думку, необхідно вдосконалювати діяльність банків по залученню заощаджень населення. Серед яких – це визначення факторів, що впливають на формування заощаджень домогосподарств: їх місце на ринку банківських ресурсів, розробка та реалізація ощадної політики банку, управління ризиками діяльності банку на ринку заощаджень та ін.

В умовах зростання ризику банківської діяльності, збільшення ступеня концентрації вкладів в окремих банках, особливої актуальності набуває завдання забезпечення захисту заощаджень громадян у банківській системі. Першочерговим завданням має стати створення дієвого механізму гарантування заощаджень населення. Відновлення довіри громадян країни до банківських установ і банківської системи загалом.

Список літератури:

1. Василюга Н. А. Оцінка ситуації у сфері розвитку домогосподарств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 12. С. 120–124. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2017/25.pdf (дата звернення: 21.09.2022).
2. Василюга Н. А. Зарубіжний досвід підтримки домогосподарств: державно-управлінський аспект. *Держава та регіони*. 2017. № 2 (58). С. 32–37. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2017/8.pdf (дата звернення: 21.09.2022).
3. Гудзь Т. П. Мобілізація заощаджень домогосподарств через фінансові інструменти небанківських фінансово-кредитних установ в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 10 (220). С. 69–78. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8355/1/10.19_topic_Hudz%20T.P.%281%29.pdf (дата звернення: 22.09.2022).
4. Кізіма Т. О. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу. *Світ фінансів*. 2011. № 4. С. 19–26. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19030/1/%D0%9A%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B0%20%D0%A2..pdf> (дата звернення: 22.09.2022).
5. Кізіма Т. О. Фінансові інструменти залучення заощаджень домогосподарств до інвестиційних процесів: прагматико-аналітичний аспект. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. № 4. С. 33–46.
6. Країна проїдання. Чому влада не стимулює Українців заощаджувати? *Економічна правда*. 2019. 26 серпня. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/26/650910/> (дата звернення: 25.09.2022).
7. Мітал О. Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2017. № 1 (22). С. 70–78. <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2017/1/8.pdf> (дата звернення: 24.09.2022).
8. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/69.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
9. Офіційний сайт Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-fond-garantuvannya-vkladiv-fizichnih-osib-pidtrimuyut-initsiativu-prezidenta-ukrayini-schodo-zaprovdjennya-100-garantiyi-derjavi-na-depoziti-naselennya> (дата звернення: 25.09.2022).
10. Офіційний сайт Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 25.09.2022).
11. Павлюк Т. І., Урбанович В. А. Аналіз динаміки та структури заощаджень населення України. *Науковий огляд*. 2016. № 9(30).
12. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України. Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-institutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy-2> (дата звернення: 25.09.2022).

References:

1. Vasilyga N. A. (2017) Otsinka sytuatsii u sferi rozvytku domohospodarstv Ukrainy [Rating of the situation in the field of development of households in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 12, pp. 120–124. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2017/25.pdf (accessed September 21, 2022).
2. Vasilyga N. A. (2017) Zarubizhnyi dosvid pidtrymky domohospodarstv: derzhavno-upravlinnyi aspekt [Foreign experience of the country of supporting households: the state-management aspect]. *Derzhava ta rehiony – State and regions*, no. 2 (58), pp. 32–37. Available at: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2017/8.pdf (accessed September 21, 2022).
3. Gudz T. P. (2019) Mobilizatsiia zaoshchadzen domohospodarstv cherez finansovi instrumenty nebankivskykh finansovo-kredytnykh ustanov v Ukraini [Mobilizing savings of household through financial instruments of non-bank financial and credit institutions in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, no. 10 (220), pp. 69–78. Available at: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8355/1/10.19_topic_Hudz%20T.P.%281%29.pdf (accessed September 22, 2022).
4. Kizima T. O. (2011) Finansova povedinka domohospodarstv: sutnist, klasyfikatsiia, chynnyky vplyvu [Financial behaviors of households: essence, classification, influencing factors]. *Svit finansiv – The world of finance*, no. 4, pp. 19–26. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19030/1/%D0%9A%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B0%20%D0%A2..pdf> (accessed September 22, 2022).
5. Kizima T. O. (2018) Finansovi instrumenty zaluchennia zaoshchadzen domohospodarstv do investytsiinykh protsesiv: prahmatyko-analitychnyi aspekt [Financial tools for attracting household savings to investment processes: pragmatic and analytical aspect]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Ternopil National Economic University*, no. 4, pp. 33–46.
6. Kraina proidannia. Chomu vlada ne stymuliue Ukraintsiv zaoshchadzhuvaty? (2019. August 26) [The country of eating. Why the government does not encourage Ukrainians to save?]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/26/650910/> (accessed September 25, 2022).
7. Mital O. G. (2017) Zaoshchadzhennia domohospodarstv ta yikh transformatsiia v investytsiini resursy. [Household savings and their transformation into investment resources]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European vector of economic development*, no. 1 (22), pp. 70–78. Available at: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2017/1/8.pdf> (accessed September 24, 2022).
8. Melikh O.Yu. (2022) Zaoshchadzhennia domohospodarstv: sotsialno-ekonomichna rol ta tendentsii formuvannia v Ukraini [Household savings: socio-economic role and trends of formation in Ukraine]. *Efektynna ekonomika – Efficient economy*. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/69.pdf (accessed September 25, 2022).
9. Ofitsiyni sait Natsionalnyi bank Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-fond-garantuvannya-vkladiv-fizichnih-osib-pidtrimuyut-initsiativu-prezidenta-ukrayini-schodo-zaprovdjennya-100-garantiyi-derjavi-na-depoziti-naselennya> (accessed September 25, 2022).
10. Ofitsiyni sait Natsionalnyi bank Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (accessed September 25, 2022).
11. Pavlyuk T. I., Urbanovych V. A. (2016) Analiz dynamiky ta struktury zaoshchadzen naselennia Ukrainy [Dynamics analysis and structure of savings of the population of Ukraine]. *Naukovyi ohliad – Scientific review*, no. 9(30). (in Ukrainian)
12. Riven doviry do suspilnykh instytutiv ta elektoralni orientatsii hromadian Ukrainy [Level of confidence in public institutions and electoral orientations of citizens of Ukraine]. *Razumkov tsentr – Razumkov Center*. Available at: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-institutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy-2> (accessed September 25, 2022).